

Bachulski, Aleksy

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Miłośników Historii za okres 1.IX.1939-31.V.1946

Przegląd Historyczny 36, 194-195

1946

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

SPRAWOZDANIE

z działalności Towarzystwa Miłośników Historii
za okres 1. IX. 1939 — 31. V. 1946

Podobnie jak wszystkie stowarzyszenia i związki istniejące na terenie tzw. Gub. Gen., tak i Towarzystwo Miłośników Historii dotknęło zarządzenie gubernatora H. Franka z dnia 23. VII. 1940 o ich likwidacji. Zbiory o charakterze muzealnym udało się przekazać Muzeum Narodowemu, akta, skład wydawnictw (Przegląd Historyczny, Biblioteka im. Tadeusza Korzона) oraz bibliotekę przejęło Archiwum Miejskie m. Warszawy. Stąd, po 10 kompletów wydawnictw umieszczono w archiwach warszawskich, poza tym gratisowo oddawano wydawnictwa T. M. H. każdemu zgłaszającemu się po nie historykowi, w przewidywaniu, że mogą pójść na makulaturę. Gmachem Tow. do dnia 1. VIII. 1944 administrowała kierowniczka biura M. Sukniewiczówna, dbając o samowystarczalność kamienicy i chroniąc pozostałe mienie Tow.

We wrześniu 1940 roku z inicjatywy i pod przewodnictwem Prezesa T. M. H. prof. Kętrzyńskiego zostały zorganizowane stałe poufne posiedzenia naukowe T. M. H. Odbywały się one w każdy trzeci czwartek miesiąca, z wyjątkiem miesięcy letnich, w mieszkaniu Prezesa przy ul. Tamka 46 b. Po aresztowaniu Prezesa w listopadzie 1943 r. były kontynuowane po przerwie kilkumiesięcznej w lokalu Biblioteki Ordynacji Zamojskiej pod przewodnictwem prof. dra Ludwika Kolankowskiego. Brali w tych posiedzeniach udział stale lub dorywczo: Anna Dembińska, Aleksander Gieysztor, Zofia Gołuchowska-Libiszowska, Marcei Handelsman, Jadwiga Karwasińska, Stanisław Kętrzyński, Wojciech Kętrzyński, Ludwik Kolankowski, Jadwiga Lechicka, Marian Łodyński, Tadeusz Manteuffel, Wanda Moszczeńska, Jan Natanson-Leski, Bronisław Pawłowski, Stefan Przewalski, Jakub Sawicki, Józef Siemiński, Władysław Tatarkiewicz, Władysław Tomkiewicz, ks. Józef Umiński, Zygmunt Wojciechowski, Helena Więckowska, Janusz Woliński, Kazimierz Zakrzewski.

Wyłożono następujące referaty, przy czym wykaz poniższy nie jest pełny wobec odtworzenia go z pamięci kilku uczestników zebrań:

A. Gieysztor: Ze studiów nad genezą wypraw krzyżowych. Tzw. encyklika Sergiusza IV, 1009—1012 r.

M. Handelsman: Polityka Adama Czartoryskiego 1840—50.

St. Kętrzyński: O imionach piastowskich do XI w. — O zaginionej metropolii czasów Bolesława Chrobrego. — O wpływach kulturalnych związanych z przyjęciem chrześcijaństwa w X i XI w. — O stosunkach polityczno-kościelnych przed r. 1000 w Polsce. — O zadaniach nauki historycznej i jej organizacji w okresie powojennym.

L. Kolankowski: Założenie uniwersytetu w Wilnie po Wielkiej Wojnie.

T. Manteuffel: Przyszła organizacja studium historycznego na uniwersytecie. — Nauka o archiwach.

J. Natanson-Leski: Polska najstarsza.

Br. Pawłowski: Rok 1809 w Warszawie.

St. Przewalski: Generał Rybiński w 1830—31 r.

J. Sawicki: Prace przygotowawcze nad synodykiem polskim. Nieznane statuty synodalne krakowskie biskupa Jana Konarskiego z 1509 r.

J. Siemiński: Ze studiów nad parlamentaryzmem polskim.

Wł. Tatarkiewicz: O poglądach na szczęście.

Wł. Tomkiewicz: Wpływy polskie na ustrój państwa moskiewskiego w XVII w.

Ks. J. Umiński: Arcybiskup Pełka.

J. Woliński: Polityka wschodnia Francji w XVII w. — Początki państwowości pruskiej. — Poselstwo Brzostowskiego do Moskwy w r. 1679.

Z. Wojciechowski: Charakterystyka polityki polskiej za Jagiellonów.

K. Zakrzewski: Powstanie narodowości nowogreckiej.

W okresie od 1 VIII 1944 do 16 I 1945 cały materialny dorobek Tow. wartości według cen przedwojennych zł 400.000¹⁾ uległ zniszczeniu, głównie zabytkowa kamienica XX. Mazowieckich (zbombardowana częściowo w czasie powstania, a następnie podpalona) oraz wydawnictwa złożone w arsenał, podpalonym na początku listopada 1944.

Pierwsze posiedzenie Zarządu Towarzystwa w wyzwolonej Warszawie odbyło się z inicjatywy przebywającego w Krakowie prezesa, dnia 11 maja 1945 r. w gmachu Uniwersytetu. Posiedzeniu przewodniczył w charakterze wiceprezesa Tad. Manteuffel, przy udziale członków Zarządu: Al. Bachulskiego, Kaz. Konarskiego, Ryszarda Przelaskowskiego, Adama Stebelskiego i Janusza Wolińskiego. Sekretarzem Tow. pozostał A. Bachulski, obowiązki skarbnika powierzono Ad. Stebelskiemu. Na posiedzeniu tym uchwalono: 1. ustalić stan zniszczenia gmachu Tow.; 2. wystąpić o ponowne zarejestrowanie Tow.; 3. ułożyć program działalności naukowej Tow.

I. Zebranie członków przy udziale 50 osób odbyło się dnia 29 maja 1945 z odczytem dyr. Witolda Suchodolskiego, *Straty archiwów warszawskich w czasie wojny i okupacji*, następne zebranie — 26 czerwca z odczytem dyr. Adama Lewaka, *Straty bibliotek warszawskich*.

Po przerwie letniej, w czasie której wpisano Tow. do rejestru stowarzyszeń oraz ustalono i zgłoszono straty materialne, zwolane zostało na dzień 24 października walne zgromadzenie członków. Zebraniu przewodniczył prof. Emil Kipa. Zebranie uczciło pamięć 53 zmarłych członków²⁾, następnie dokonano wyboru Zarządu, wybierając na prezesa Stanisława Kętrzyńskiego, wiceprezesa Tad. Manteuffla, sekretarza Al. Bachulskiego, członków — St. Arnolda, R. Przelaskowskiego, Ad. Stebelskiego, Witolda Suchodolskiego, Wład. Tomkiewicza, Zyg. Usarka, na zastępców: St. Herbsta, Jadwigę Karwasińską i Janusza Pajewskiego, do Komisji Rewizyjnej — adw. J. Dunina, Antoniego Rybarskiego i Józefa Stojanowskiego; na redaktora Przeglądu Historycznego powołano Janusza Wolińskiego. Odczyt „*Straty kulturalne Warszawy*“ wygłosił dyr. St. Lorentz. Jako składkę członkowską na r. 1945 ustalono zł 50, na r. 1946 zł 120 z upoważnieniem Zarządu do ewentualnego jej podniesienia.

Zebrania członków odbyły się:

1. dnia 27 listopada z odczytem T. Manteuffla, *Problem feudalizmu w Polsce*;

2. dnia 17 grudnia — Tad. Rózyckiego, *Problem rozbrojenia Rzeszy w świetle historii*;

3. dnia 16 stycznia 1946 r. wspólnie z Instytutem historycznym U. W. odbyła się akademія żałobna ku czci śp. prof. Marceliego Handelsmana. Przemówienia wygłosili profesorowie: prorektor B. Nawroczyński, dziekan K. Miśchałowski, T. Manteuffel i Janusz Woliński;

4. dnia 26 lutego — St. Herbsta, *Obleżenie Warszawy w r. 1794*;

5. dnia 26 marca — Wł. Tomkiewicza, *Historiografia rosyjska w r. 1945*;

6. dnia 30 kwietnia — Al. Gieysztora, *O podziałach plemiennych Mazowsza*;

7. dnia 28 maja — R. Przelaskowskiego, *O popularyzacji historii*.

8. dnia 16 czerwca w Wilanowie uroczyste posiedzenie, poświęcone 250-letniej rocznicy zgonu Jana III Sobieskiego z odczytem J. Wolińskiego: *Król Jan III Sobieski*.

Sekretariat Tow. mieści się w Archiwum Miejskim (Marszałkowska 8/7). Zebrania odbywają się w Instytucie Histor. U. W. Konto PKO. Nr I. 1361.

A. Bachulski.

¹⁾ Nieruchomość 250.000 zł, wydawnictwa 98.000 zł, biblioteka 20.000 zł, ruchomości 32.000 zł.

²⁾ vide str. 196.